

Razred

pedagoško gradivo

avtorici Urša Horjak, Mihaela Časar

kazalo

o filmu	2
filmografski podatki	2
vsebina (sinopsis).....	2
vsebina (interpretacija zgodbe).....	3
o ustvarjalcih.....	5
beseda avtorjev / iz prve roke	6
zvok in glasba v filmu	11
umestitev filma v delo na šoli.....	12
primer dobre prakse: debatno srečanje v šoli po ogledu filma Razred	12

o filmu

filmografski podatki

Razred, Entre les murs, Francija, 2008, 35 mm, 1:2.35, barvni, igrani, 128 min, v francoščini s slovenskimi podnapisi

režija Laurent Cantet

scenarij Laurent Cantet, François Bégaudeau, Robin Campillo

igrajo François Bégaudeau, Nassim Amrabet, Laura Baquela, Cherif Bounaïdja Rachedi, Juliette Demaille, Dalla Doucoure, Arthur Fogel, Vincent Caire, Olivier Dupeyron, Patrick Dureuil

fotografija Pierre Milon

montaža Robin Campillo, Stephanie Leger

producent Carole Scotta, Caroline Benjo, Barbara Letellier, Simon Amal

distribucija v Sloveniji Continental film

žanr drama

vsebina (sinopsis)

François se z drugimi učitelji pripravlja na novo šolsko leto na srednji šoli v eni revnejših pariških sosesk. Vsi si prizadevajo za najboljšo možno izobrazbo učencev, vendar se izkaže, da to ni ravno lahka naloga v razredu, kjer učenci in njihova mnenja izhajajo iz različnih kultur, pogledov na svet, osebnih, družinskih težav, glede na starost učencev pa tudi najstniškega upornega duha. François uči francoski jezik in književnost ter je razrednik oddelku učencev, ki ga spoznavamo skozi film. Skozi ure, ki jih vodi François, ter skozi dogajanje v sklopu izobraževanja (govorilne ure, sestanki učiteljev itd.) tudi film vodi gledalca skozi učni proces in vse dileme, kompromise, ki jih morajo sprejeti tako učenci kot učitelj. Tako vidimo, da šola in izobraževanje še zdaleč nista črno-belo obdobje v življenju, ampak nas izjemno zaznamujeta (nekatere bolj, druge manj) in oblikujeta našo pot, posebej če je razred sestavljen iz vseh barv mavrice. **Razred** ni tipičen film o najstniškem obdobju in odnosih v šoli, saj postavlja več vprašanj, kot daje odgovorov, in ta vprašanja so zelo vredna razmisleka – do katere meje lahko gredo učenci (pri vprašanjih, komentarjih, dejanjih), v katerih situacijah lahko učitelj popusti, kako naj si učitelj zgradi avtoriteto v razredu, kaj narediti v razredu, kjer učenci izhajajo iz različnih kultur (izjemno aktualno vprašanje, saj je tudi v Sloveniji vedno več različnih kultur in posledično različnih kultur v šolah), kako in kakšne kompromise sprejeti itd.

vsebina (interpretacija zgodbe)

Kdorkoli je predaval učencem v šoli ali študentom na fakulteti, ve, kaj pomeni dinamika znotraj neke skupine. Ve, kako se pridobi ali izgubi avtoriteta pri mladih, kako vzbuditi pozornost v razredu, vzdrževati zanimanje in disciplino ter reševati nasprotovanja in spore, ki se pojavijo med učenci ali med učenci in predavateljem. Ve, kaj pomeni biti v razredu, med zidovi nekega prostora, ki se lahko v hipu spremeni v bojišče, katerega žrtve še leta nosijo čustvene, včasih tudi fizične rane.

O takšnih izkušnjah piše francoski pisatelj, igravec in glasbenik François Bégaudeau v romanu *Entre les murs*, ki je v Franciji postal velika uspešnica. V njem opisuje izkušnje, ki jih je dobil kot profesor francoskega jezika in književnosti ter kot razrednik na eni izmed pariških srednjih šol. Prikaže konkretno šolsko povprečje kot družbeno izjemno relevantno, pravi mikroprimer delovanja današnje francoske multirasne družbe v srednjem in nižjem sloju.

Ker je že knjiga precej filmska, je tako zaživela tudi kot dolgometražni igrani film. Zanimivo je tudi, da je sam François odigral vlogo profesorja Marina in da so v vlogi učencev sami naturščiki, katerih imen za film niso spreminjali. Večji del filma je videti, kot da so v razred, zbornico, na šolsko dvorišče postavili skrite kamere in čakali na neki dogodek, ki bi ga bilo vredno uporabiti v filmu. Seveda pa na tak dogodek v povprečni francoski srednji šoli, v kateri se učenci razlikujejo po nacionalnem in rasnem poreklu, a se povezujejo proti šolskim avtoritetam, ni treba dolgo čakati. Vse to je François Bégaudeau občutil na lastni koži in vse to bi lahko uvrstili v njegov osebni in profesionalni neuspeh. Za višek (konfliktnega) dogajanja v razredu pa doživi neuspeh kot človek in učitelj, pri čemer moramo upoštevati, da imajo konflikti in napačna beseda v razredu pogosto učinek multiplikatorja, če se jih ne lotimo pravilno in umirjeno.

Po strukturi je film zastavljen kot kronologija enega šolskega leta – od dela na šolskih urah in pregleda domačih nalog, prek prihoda novega učenca, do odnosa med profesorji, ki ukrepajo podobno oziroma se med seboj pogovorijo o težavah in ukrepih. Vse to pa se v nekem trenutku skrči v boj med profesorjem in učenci, katerih kolateralna žrtev bo (pre)temperamentni deček, ki prihaja iz Malija. Ta boj izvrstno odkriva hipokrizijo med samimi učenci, saj na urah komaj nadzorujejo psovke, ki večinoma izhajajo iz predsodkov, da se potem zedinijo, ko je treba učitelju zameriti vulgarni izraz, ki ga zaradi neprimerne obnašanja izreče dvema učenkama. Tu je film dosleden, saj predstavlja obe strani in obe strani tudi podpre z argumenti. Film nam ne pove, katera

stran ima prav, ampak nas spodbudi k razmišljanju. Položaj ni črno-bel, tako kot ni črno-bel človek, v tem primeru ne učenci ne učitelj. Kako pristopiti k pripadnikom različnih kultur, kako ukrepati, ko stvari uidejo nadzoru, kaj kazen prinaša, ali je kazen pravilna, kako kaznovati itd.

festivali, nagrade

Cannes 2008 (zlata palma), nominacija za oskarja za tujejezični film 2008

kritike / o filmu so povedali

»Razred bi bil lahko postavljen v katerokoli učilnico na Zahodu in verjamem, da bi ga prepoznalo mnogo učiteljev. Gre za boj moči med učiteljem, ki bi rad delal dobro, in učenci, ki niso ravno zedinjeni, kaj »dobro« sploh je. Film je korekten, nobena stran ni prikazana kot pravilna in obe strani se zdita kakor ujeti v lastnem neuspešnem, nepopolnem boju.«

- Roger Ebert, *Chicago Sun-Times*

*»Film je posnet po francoski uspešnici *Entre les murs*, kar lahko dobesedno prevedemo kot »med zidovi«. V filmu **Razred** Laurenta Canteta igra avtor, François Bégaudeau, samega sebe v resničnem življenju, torej učitelja na srednji šoli v revnem predelu mesta, ki je ujet med klasičnim poučevanjem ter stalno spreminjajočim se obrazom moderne kulture. Kar na začetku vključuje komponente tipičnega poskusa »beli učitelj navdihuje multietnično skupino učencev« vrste melodrame, se izkaže za nekaj veliko bolj zabavnega, česar načeloma ne bi pričakovali od režiserja dram **Time Out in Human Resources**.«*

- Chris Cabin, *filmcritic.com*

*»Problem žanrsko obarvanih filmov o učiteljih in njihovih zahtevnih, neubogljivih učencih je, da prehitro ugotovimo, kako se bo zgodba končala. Idealistični učitelj bo slavil zmago – zaradi spoštovanja otrok in ker bo iz njih naredil najboljše, kar je mogoče narediti, učenci pa bodo, zbujeni iz stanja apatije, hvaležni za izkušnjo in možnost napredovanja: »Učitelj je konec koncev le bil na njihovi strani!« Vsi lahko odidejo domov, navdušeni nad izobrazbo in liberalnimi sanjami o napredku. Lahko bi jih imenovali Akademija mrtvih poetov in nevarnih misli. **Razred** ni tovrsten film, čeprav govori o učitelju, Françoisu (François Bégaudeau), ki ima trdne zamisli, kako učiti in spodbujati učence v razredu, v*

tej razredni džungli. /.../ Učitelj rad izziva učence na enak način kot oni izzivajo njega, do stopnje, ko se na trenutke atmosfera v razredu zdi, kot da bo eksplodirala v kaos.«

- Anthony Quinn, *Independent*

o režiseru

Laurent Cantet je francoski režiser, ki se je rodil 15. junija 1961 v Mellu (Francija). Leta 2008 je v Cannesu prejel zlato palmo za film **Razred**. Njegova filmografija se osredotoča na tematiko »drugačnosti« – probleme migrantov, delavcev, šolstva v multikulturnih sodobnih družbah, prostitucije itd. Na tem mestu velja omeniti tri njegove filme, in sicer **Človeški zakladi** (*Ressources humaines*, 1999), **Izkoristek časa** (*L'Emploi du temps*, 2001) ter **Proti jugu** (*Vers Le Sud*, 2005); vsi zastavljajo veliko vprašanj in konkretno ter neposredno pletejo nepristranski, a zavzet pogled na določeno temo. Cantetova kakovost je v tem, da argumentira tako pluse kot minuse in pusti gledalcu samemu, da brez očitnih vplivov odgovori na zastavljena vprašanja ter seveda odkrije, kakšno je njegovo stališče, torej spoznava samega sebe in ugotavlja, kako bi reagiral v določeni situaciji.

o nastajanju filma / iz prve roke

V tem poglavju povzemamo dele intervjuja z režiserjem filma **Laurentom Cantetom** in avtorjem knjižne predloge **Françoisom Bégaudeaujem**, v katerih razmišljata o svojem delu, pristopu, spoznanjih pri snemanju filma, saj njuna razmišljanja ponujajo zanimiv vpogled v proces nastajanja filmskega dela in tematiko, ki jo obravnava.

o filmskem pristopu

Laurent Cantet: Tik pred začetkom snemanja **Proti jugu** sem dobil idejo o filmu, ki bi govoril o življenju na srednji šoli. Ta ideja se je zelo hitro utrdila in ostala v prvotnem okviru. V tistem času je vse več ljudi govorilo o šoli kot svetem prostoru, zavetišču, jaz pa sem želel prikazati ravno nasprotno: glasna entiteta, mikrokozmos sveta, kjer sporna vprašanja o enakosti ali neenakosti v zvezi s priložnostjo, delom in avtoriteto, kulturno in socialno integracijo ter izključenostjo pridejo na dan. Spoznal sem Françoisa, ki je predstavljal svojo novo knjigo, *Entre les murs*, in katerega pisanje je bil protinapad na obtožbe, na poglede o današnjih šolah: prvič, profesor ni pisal zato, da bi se maščeval učencem, ki so predstavljeni kot divjaki ali idioti. Prebral sem knjigo in vedel, da bo vplivala na mojo idejo na dva načina: prvič, imela je material, dokumentarno podporo, ki jo je ideja potrebovala in sem jo želel doseči s tem, da bi preživel nekaj časa na srednji šoli. Drugič, navdihnil me je lik Françoisa, z neposrednim odnosom do učencev. Povzemal in poosebljal je različne aspekte učiteljev, ki sem si jih sprva predstavljal.

François Bégaudeau: Cilj moje knjige je bil dokumentirati eno šolsko leto in se pri tem držati vsakodnevnih izkušenj. Tako ni bilo nobene očitne rdeče niti, nobenega fiktivnega zapleta, katerega center bi bil točno določen dogodek. Odvijali so se disciplinski sestanki, ampak ti so bili le segment med mnogimi dogodki, ki so spremljali dogajanje. S tem gradivom sta Laurent in njegov koscenarist Robin Campillo izoblikovala zgodbo, ki ju je zanimala. Moja knjiga je rezultat situacij; Laurent in Robin sta jih nekaj izbrala in spremenila v fiktivno obliko. Nista izbirala, oblikovala likov v strogem pomenu besede; konstruirala sta jih, včasih s tem, da sta več likov iz knjige preobrazila v eno osebo.

Laurent Cantet: Nismo hoteli, da bi bila rdeča nit vidna že na začetku. Hoteli smo, da se liki razvijajo postopoma, ne da bi jih takoj »prebrali«. Film je sprva zgodba o življenju v učilnici: skupnost 25 ljudi, ki niso izbrali drug drugega, ampak so bili dani v to učilnico, da bi bili skupaj in da bi delali skupaj med štirimi stenami vse šolsko leto. Souleymane je sprva videti kot le eden izmed učencev, enak ostalim. Po eni uri se zgodba razvije in on

postane njen center. Samo če pogledamo nazaj, se zavemo, da je bilo vse na svojem mestu že prej.

François Bégaudeau: Med pisanjem scenarija sem se večinoma vmešal zato, da bi preverjal dejstva. Nekatere epizode bi se mogoče lepo odvile v pripovednem smislu, ampak meni so se zdele neverjetne v resničnem svetu šolskega sistema, zato sem predlagal uskladitve.

Laurent Cantet: Napisali smo začetno zgodbo, steber filma, ki mu je bilo usojeno, da se bo skozi leto priprav spremenil. Ideja je bila, da bi uporabili resnično šolo in da bi skozi proces nastajanja filma vključili tudi vse akterje akademskega življenja. Prva vrata, na katera smo potrkali, so bila vrata Françoiseve srednje šole, imenovane Dolto v Parizu (20. okrožje). Bila je prava (snemali bi na tem mestu, če šola ne bi bila v prenovi). Vsi mladostniki so iz Dolta; vsi učitelji učijo tam, tudi Julie Athenol je svetovalka in G. Simonet je podravnatelj. Izjema je le Souleymanova mama, katere vloga je najbolj umetna, vsi ostali starši so starši otrok v resničnem življenju.

rojeni igralci (o naturščikih in delu z njimi)

Laurent Cantet: Delo z najstniki se je začelo novembra 2006 in je trajalo do konca šolskega leta. Vsako sredo popoldne so bile delavnice, na katerih so lahko sodelovali vsi učenci 3. in 4. letnika. Če ne štejem tistih, ki so prišli pogledat samo enkrat, je delavnice obiskalo okrog 50 dijakov. Skoraj vsi, ki sestavljajo razred v filmu, so tisti, ki so ostali z nami vse leto. Ostali so se izključili sami.

François Bégaudeau: 25 od 50 je daleč od tega, kar normalno slišimo o avdicijah za mlade. »Posneli smo 3000 otrok in končno našli zvezdo!« Ampak v resnici je vsepovsod nekaj zvezd, ki jih lahko najdemo. To je bilo v bistvu edino srečanje, ki sem ga vodil jaz. Drugi starši so predlagali svoje ideje, ki so jih projicirali na like. Te projekcije so bile pričakovanja, ki jih imajo starši v resnici glede svojih otrok.

François Bégaudeau: Večina najstnikov v filmu je dejansko narejenih likov. Na koncu filma si misliš: »Ti otroci so fantastični, ampak v resnici niso igralci. V resnici so naravni, ker igrajo svoja življenja!« Nič ne bi moglo biti dlje od resnice.

Laurent Cantet: Med improvizacijami na delavnicah smo se trudili potisniti dijake čim dlje, da bi videli, ali bodo zmogli to ali ono sceno. Nekega dne sem prosil Carla, naj bo do svojega učitelja zelo agresiven. Predlagal je sceno z nepričakovanim izbruhom nasilja. Nekaj sekund pozneje sem predlagal drugo situacijo: prišel je na to šolo, ker so

ga iz druge izključili; tukaj se želi spremeniti v prijaznega, umirjenega učenca. Takoj je ustvaril tih lik, ustrahovan s strani Françoisa. Scena je dejansko v filmu.

François Bégaudeau: Ko je prišlo do snemanja scene na koncu šolskega leta, kjer se Khoumba in jaz prepirava, smo Rachel rekli: »Bodi resnično nadležna!« Tako sladka in prijazna je v resnici, vendar se je odzvala na našo željo.

Laurent Cantet: Tisti, ki je šel najdlje z ustvarjanjem svojega lika, je definitivno Franck (Souleymane). On je v resnici zelo zadržan, prijazen fant, čisto nasprotje svojemu liku. Zanj smo si morali izmisliti to podobo težkega, problematičnega fanta. Totalno smo spremenili njegov videz, tako da se je sprva počutil kot v preobleki. A kostumi so mu pomagali, da se je spremenil v lik. Z vsako sceno me je presenetilo, koliko nasilja je sposoben. Esmeralda pa je Esmeralda: toga, popolnoma sproščena v igranju, kdo ima večjo moč in v ustvarjanju konflikta, kar je ni ustavilo in omejilo pri navodilih, ki sem ji jih dal. Še posebej pri Platonovi Republiki. Na večer snemanja se je François z njo pogovoril o tej knjigi, ki je, očitno, ni prebrala. Preden smo začeli s snemanjem, sem jo prosil, naj se spomni na Sokrata, kot da bi ga poznala osebno. Že na začetku je podala interpretacijo knjige, ki je bila hkrati precizna in nepopolna. Bil sem zelo ganjen, kar najbrž občutijo učitelji v takšnih trenutkih.

François Bégaudeau: Z lahkostjo in pripravljenostjo za improviziranje moram poudariti tudi to, da ko je bila neka situacija odkrita, so bili vsi sposobni znova ustvariti isto sceno še enkrat z neverjetno naravnim in preciznim igranjem. Bodisi da so bili dijaki ali učitelji, nikoli nisem imel občutka, da bi nekdo »zmrznik« med igranjem.

kako stvari delujejo (tehnična plat snemanja filma)

Laurent Cantet: Želel sem, da snemanje nadaljuje improvizirano delo iz delavnic z isto svobodo. Visoka resolucija (HD) je bila nepogrešljiva. Med snemanjem **Človeških zakladov** sem opazil, da cena in teža 35-milimetrske kamere pusti malo prostora za improvizacijo. Stvari so bile fiksirane in težko spremenljive na snemanju. Za **Razred** sem želel, da bi lahko snemal 20 minut brez prestanka, čeprav se mogoče ni dogajalo nič, ker sem vedel, da bo potreben samo stavek, da se stvari spet začnejo odvijati. Scene v razredu je François začel s posebno, specifično temo. Moralo je priti do tega, da se v določenem trenutku zgodi preobrat. Situacijo smo razložili dvema ali trem dijakom, ki naj bi bili izpostavljeni v sceni, in jim dali nekaj iztočnic za prelomnice. Na primer: ko François omeni neko zastavljeno temo, naj bi dijaki reagirali na določen način, ampak ne vedo, od kod smo prišli do te točke. Ostali so situacijo odkrivali sproti, med dogajanjem

samim. François jih je vodil skozi sceno kot med poukom, jaz pa sem se vmešaval in jih spraševal, ali so lahko bolj natančni, ali lahko odgovorijo na to mnenje itd. Vsakič je bilo neverjetno opazovati, kako so takoj pograbili kost z enako mero energije kot prej, preden sem se vmešal, ampak še vedno so vključili moje predloge. Redko vidimo takšen odnos med igralci in režiserjem (načeloma igralec naredi tisto, kar mu režiser reče), še redkeje pa med scenaristom in režiserjem. Snemanje **Razreda** je bilo popolnoma drugačna izkušnja kot pri ostalih filmih, ki sem jih posnel. Ta film je rezultat popolnoma enakomerne, razdeljene odgovornosti.

gre za inteligenco

Laurent Cantet: Vse drobce in delo, ki je potrebno v šolskem okolju, sem želel pravično obravnavati. V razredu gre vedno za inteligenco – celo v nesporazumih in konfrontacijah. Za vsako sceno smo ciljali na to inteligenco. Ideje so postavljene pod vprašaj, razumljene, ali stvar debate med učiteljem in dijaki, tudi med dijaki samimi. Ko vse staviš na inteligentnost, je odziv včasih nepričakovan in ne ravno tradicionalen, česar pa François v svojem poklicu ni ravno praktical.

François Bégaudeau: Scene smo zastavili tako, da smo začeli s klasičnimi trenutki predavanja znanja: prozni stil, konjektiv, Ana Frank itd. Potem pa se je debata razvijala po svoje. Kot učitelj lahko popolnoma prepoznam te deviacije. Ampak v filmu, kot tudi v knjigi, je nek umetniški efekt. S tem mislim na to, da tudi če bi se nekdo želel držati realnosti in sčasoma njene monotonosti, film in knjiga seveda vodita v izjemo. Ko je knjiga izšla, so se ljudje navduševali, češ, kako živahna morajo biti moja predavanja, moje ure. Ampak res je, da sem obdržal najbolj vznemirljive trenutke v dobro knjige. Ko vsi prenehajo z govorjenjem, ni nobenih scen. Zjutraj med 8. in 9. uro, ko dijaki še spijo, ni v učilnici ničesar za videti in ničesar za povedati.

Laurent Cantet: Trenutki, ki pomenijo deviacijo, so tisti, ki so me najbolj zanimali in film je zgrajen na njihovi osnovi. Le malo učiteljev tvega z učenci: tveganje, da bi zavil s poti, tveganje, da ti spodleti. Lažje je reči, da si uspešno prenesel ta ali oni del znanja skozi predavanja kot pa z neko posebno, vzročno metodo. To zahteva umirjenost, zbranost, čiste misli, za kar mnogi obtožujejo Françoisisa in mu po drugi strani zavidajo. Del Sokrata je v tem človeku!

François Bégaudeau: No, to je pa malo preveč ...! Ampak nisem predvideval te reference glede Sokrata v knjigi kot kakšen namig. Vendar se mi je zgodilo, da je dijak

prišel do mene in se želel o Republiki pogovarjati. To sem v knjigi obdržal kot krasen trenutek in Laurent ga je takisto želel v filmu.

Laurent Cantet: Tako popolno je ustrezal filmu, da sem se spraševal, ali ni morda preveč didaktičen. Če kdo išče pedagoško pozicijo v filmu, mi je vsekakor prav. Ko učitelj spregovori učencem kot odraslim, se zdi grobo in težko, ampak je velikokrat bolj žaljivo, če z njimi ravnaš v rokavicah. To je eden od načinov, da priznaš učencem aktivno vlogo v učilnici. Enako velja za uporabo ironije, s katero jih spodbudiš za dekodiranje. François ni strah odprtih debat in konfrontacij z učenci, in to velja popolnoma spoštovati, ker jih enakovredno ovrednoti. Njegova metoda učenja je sestavljena iz »vrtanja« v učence, čeprav je lahko boleča, ampak s tem jim prikaže, da je njihovo sklepanje »prekratko«, da bi bilo sprejemljivo takšno, kakršno je. Če se sprašujete o demokraciji v učilnici, obstaja ravno v teh trenutkih. Film noče braniti ali obtoževati katerikoli od strani. Obe imata slabosti in izbruhe, krasne momente itd. Obe lahko raziščeta jasnovidnost in slepoto, razumevanje in krivico. Imam celo vtis, da film izraža nekaj paradoksnega pozitivnega: šola je na trenutke zelo kaotična, neuspešna pri prikrievanju svojega obraza, so trenutki obupa, ampak tudi krasni, lepi trenutki neizmerne sreče. In iz tega kaosa se lahko rodi veliko inteligence.

zvok in glasba v filmu

Razred je narejen brez filmske glasbe. V filmski umetnosti je glasba močna in celo ena ključnih sestavin filma ter ne pomeni enako kot t. i. soundtrack. Filmska glasba je zvočna podlaga za film, dodatno poskrbi za napetost v napetih trenutkih, nas pripravi do joka v žalostnih itd. Ni veliko filmov brez glasbe, pa vendar, naj jih omenimo nekaj: **Vrv** (*Rope*, Alfred Hitchcock, 1948), **12 jeznih mož** (*12 Angry Man*, Sidney Lumet, 1957), **Ptiči** (*The Birds*, Alfred Hitchcock, 1963), **Grič** izgubljenih (*The Hill*, Sidney Lumet, 1965), **The Panic in Needle Park** (Jerry Schatzberg, 1971), **TV mreža** (*Network*, Sidney Lumet, 1976), **Skrito** (*Hidden*, Michael Haneke, 2005), **Ni dežela za starce** (*No Country for Old Man*, brata Coen, 2007) itd.

Lahko bi rekli, da filmi brez glasbe želijo dati občutek realnosti brez kakršnihkoli umetnih posegov. Zvočna podlaga je takšna, kakršna pač je. Če vzamemo za primer **Razred**, potem je očitna želja ustvarjalcev, da je občutek dogajanja čim bolj realen, ker je že samo snemanje potekalo tako, da je bilo dogajanje čim bolj podobno realnosti, da so bili odzivi učencev realni itd. Gledalca tako film dobesedno prestavi v razred, kjer posluša in se počuti soudeležene. To je tudi ena od lastnosti t. i. dokufilma; sem spada tudi **Razred**, ki pa ga umeščajo v dokudramo. Film je premišljeno zgrajen in skoraj presega meje dokufilma z načinom, ki so ga uporabili za nastajanje, kasneje pa se izkaže, da niso premislili samo strukture, temveč tudi detajle, da bi dogajanje naredili čim bolj realno, zato se odločitev, da filmske glasbe ne bo, zdi izvrstna poteza.

umestitev filma v delo na šoli

primer dobre prakse: debatno srečanje v šoli po ogledu filma **Razred**

pripravila in zapisala Mihaela Časar, gest. izkustvena družinska terapevtka in šolska svetovalna delavka na OŠ Kolezija

Film **Razred** je odlično izhodišče za debato in resničen dialog med učenci in učitelji. Intenzivno, skoraj provokativno, vsekakor pa dovolj odprto ponuja številne teme oz. življenjska dejstva, ki ključno vplivajo na kakovost medsebojnih odnosov in kulturo dialoga sobivajočih v šoli ter širšem družbenem prostoru. V družbi, tako pa tudi v šoli, so namreč socialna in kulturna različnost, različnost v družbeni moči, različnost mnenj in različnost poti, po katerih pridemo do zastavljenih ciljev, vsakdanja realnost in neizpodbitno dejstvo. V vsaki skupnosti so pravila in vsako pravilo je za nekoga lahko preveč omejujoče, upoštevajoč širše ozadje pa včasih tudi krivično, če ne celo ogrožajoče za prihodnost mlade osebe.

Ali je vsej različnosti in neizogibnim življenjskim okoliščinam (ki si jih mladostnik ne izbere sam – npr. družinska tradicija) navkljub vendarle možno ohraniti spoštljiv in kulturn dialog ter sodelujoč odnos? Kako? Kolikšna je odgovornost posameznika za vzdrževanje spoštljivih sodelovalnih odnosov? Kaj se pričakuje od odraslih (učiteljev in staršev) v šolskem prostoru in na kakšen način lahko omogočijo mladim ljudem, da prevzamejo svoj delež odgovornosti v ohranjanju kakovostnih medsebojnih odnosov? Kako pomembna je reakcija odraslega, dokler je nesporazum oz. konflikt še majhen? Kolikšna, ko postane usoden? Ali so jasnost, strogost in doslednost učitelja v očeh mladih zares nezaželene lastnosti? Ali odrasli pri svojem delu z mladimi resnično poskrbimo, da smo razumljeni? Ali se dovolj potrudimo razumeti svoje sogovornike? Vsa ta vprašanja bi si odrasli zagotovo morali zastavljati in s precejšnjo mero samokritike odgovarjati nanje. Prav tako je treba tudi z usposabljanjem dovolj okrepiti svojo kompetentnost, še preden se srečamo z mladimi, ki za svoj razvoj potrebujejo skrbno, a jasno in odločno vodenje kompetentnih odraslih. Da je učenje za kakovostno sobivanje doživljenjski proces, ni skrivnost. Tudi mladi nam bodo hvaležni, če jim to resnico priznamo.

Na OŠ Kolezija smo se **po ogledu filma učenci 8. in 9. razreda, njihovi učitelji in ravnateljica** zbrali v šolski telovadnici. Debatno srečanje sem povezovala jaz, šolska svetovalna delavka.

V ožjo skupino debaterjev – **omizje** – se je iz vsakega razreda prijavil po en predstavnik, prav toliko pa je bilo tudi učiteljev. Ravnateljica je bila prisotna na tribuni in se je dejavno vključevala v razpravo. To možnost so izkoristili tudi učenci in učitelji na tribuni.

Ob zaključku smo zapisali nekaj bistvenih ugotovitev, do katerih smo prišli po dobri uri vodene, a tudi odprte debate.

- Oboji, učenci in učitelji, čutimo, ko smo spoštovani oz. kadar nas sogovornik ne spoštuje.
- Za odrasle in za učence je pomembno, da reagiramo, ko se kdo vede do nas nespoštljivo. Tako se bolje počutimo in preprečujemo večje konflikte.
- Pomembno je, da spoštujemo predvsem sami sebe.
- Kadar prenašamo informacije (npr. iz zbornice ali iz razreda k vrstnikom ali kolegom), je pomembno, da smo jasni in natančni.
- Če je razumevanje jezika omejeno, je treba poiskati prevajalca.
- Kadar pride do konflikta pri pouku, je učencem in učiteljem ljubše, da se konflikt razrešuje bolj osebno, po pouku.
- Podajanje sodb o učencih med učitelji ni zaželeno niti ni primerno.
- Iskrena komunikacija je pomembna. Cenimo jo učitelji in učenci.
- Učitelji in učenci si želijo poleg jasnih obvestil o prekrških slišati tudi pohvale in dobronamerne kritike.
- Učitelji raje pohvalijo kot grajajo.
- S svojim odnosom do reči in do ljudi vplivamo na vse odnose. Zmeraj ga izberemo.

Odzivi na srečanje so bili med učenci in med učitelji zelo dobri. Učenci so bili zadovoljni, da smo jim prisluhnili, učitelji pa kar malo ponosni, da je naša šola prostor za tako kakovostno sodelovanje. Debatno srečanje smo izvedli po naslednjem (odprtem) scenariju.

1. Uvod (moderator)

V uvodu moderator pripravi ozračje za debato. Prisotne pozdravi in jim pove, da je prepričan, da je film v njih sprožil številne reakcije. Razloži, da bodo v nadaljevanju dobili priložnost, da te reakcije izkoristijo kot izhodišče za razpravo o problematiki, ki jo film obravnava. Prisotne povabi k dejavnemu sodelovanju, ko bo debata odprta.

2. Razlaga poteka srečanja

Potem ko preveri, ali se prisotni strinjajo, da nadaljuje, moderator razloži, da bo debatno srečanje potekalo po naslednjem vrstnem redu: najprej čas za osebne reakcije, nato njihova refleksija, potem odprta razprava in nazadnje zbiranje sklepov oz. zaključkov, ki jih bodo lahko uporabili pri urejanju medsebojnih odnosov in vzdušja na šoli v prihodnje.

3. Pravila za vključevanje v debato

Za uspešno debato tako velikega števila udeležencev je nujno postaviti pravila, ki jih spoštujejo učenci in učitelji ter ravnatelj (če je le možno, je prisoten na srečanju). Pravila se lahko glasijo takole:

- debato vodi moderator, zato ga prisotni upoštevajo,
- za besedo (mikrofon) se prijaviš z dvigom roke (predhodno je treba najti prostovoljca za prenašanje mikrofona),
- govori le eden od prisotnih (ko je mikrofon njegov), ostali poslušajo,
- pripombe so lahko kritične, a morajo biti tudi konstruktivne (kritizerstvo ni dovoljeno, moderator ga mora znati prepoznati in ga učinkovito ustaviti),
- če presodimo, da je med prisotnimi učenec ali več učencev, ki bodo s svojim vedenjem rušili konstruktiven potek debate, dajmo (vsem učencem) možnost izbire individualnega izražanja mnenja (npr. priprava pisne kritike filma, sočasno in seveda v drugem prostoru).

4. Otvoritev debate in potek po napovedanem vrstnem redu

4.1. Osebne reakcije na film (približno 10 minut)

Moderator spodbudi prisotne, da se spomnijo svojih telesnih in čustvenih reakcij ter občutkov ob gledanju filma. Dodatno pojasni, da so zagotovo vsi, ki so si film ogledali, imeli svoje reakcije in da jih bodo z dvigom rok lahko predstavili vrstnikom in učiteljem. Poslušalci se lahko na povedano odzivajo le, če poskušajo biti konstruktivni, torej spoštljivo. Moderator po občutku povzema izražene reakcije in jih pred nastopom refleksij predstavi kot kolaž relevantnih odzivov na situacije iz filma.

4.2. Refleksija (približno 15 minut)

Moderator spodbudi prisotne k razmišljanju o tem, kaj jim pomeni ta pestrost odzivov. Pomaga si z vprašanji, ki jih postavlja učencem, učiteljem in ravnatelju. Primeri vprašanj:

Kaj si mislim o filmu?

Komu je namenjen?

Kaj mi je pustilo globok vtis? Zakaj? Sem se kaj naučil?

Kaj mi je bilo všeč oz. OK? Zakaj? Kaj mi ni bilo všeč oz. se mi ni zdelo OK? Zakaj?

Kaj, katera situacija oz. odziv me je presenetil?

S katerimi intervencijami vrstnikov/učiteljev sem bil zadovoljen in s katerimi ne?

Ali so sodelujoči sledili resnici? So bili iskreni?

Kako bi se jaz počutil v takšni šoli, na mestu določenega učenca ali določenega učitelja?

Kje bi jaz ravnal podobno? Kje bi ravnal drugače?

Ali sem dobil sporočilo zase? Katero?

Ali lahko reševanje zapletov primerjam z reševanjem zapletov na svoji šoli? Najdem podobnosti?

Obstajajo razlike?

Pred pozivom k debati moderator na kratko povzame slišano, nato pa nadaljuje.

4.3. Debata (približno 20 min)

Moderator postavi tezo, da **razmerje učitelj/učenec določa tudi razmerje moči**.

Z vprašanjem, ali najdemo pozitivne in negativne plati tega dejstva, prisotne povabi, da izrazijo mnenje in debatirajo o tem (pri tem naj bo pozoren, da debata teče v skladu s postavljenimi pravili).

Nadaljuje lahko z vprašanjem, **ali je v filmu kdo prestopil mejo dovoljenega**. Odpre lahko tudi **vprašanje človeškega dostojanstva** (vsi različni, vsi enakovredni).

Nadaljuje lahko z dilemo, **kako pomembno je ob napetostih, konfliktih in nesporazumih razčiščevanje resnice in iskanje pravega razumevanja situacij**.

Prisotnim lahko zastavi odprto vprašanje, **kolikšna je osebna odgovornost sodelujočih** (v šoli sobivajočih) **za uspešen dialog in tvorno sodelovanje**.

Odpre vprašanje, **kje so pasti** (predsodki, stereotipi, nestrpnost, utrujenost, žalost, zanemarjenost, jezikovne ovire, malomarnost, nejasna pravila).

5. Zaključki (približno 10 min)

Moderator se zahvali prisotnim za konstruktiven prispevek in napove zaključevanje debate. Zaključke lahko pridobi s spodbudo, da učenci na kratko povedo, **kaj potrebujejo od učiteljev, da bodo lahko aktivno sodelovali v spoštljivem in kulturnem dialogu**. Pomočnik naj bistveno **zapiše na vidno mesto**. Enako naj vpraša še učitelje in ravnatelja. Tudi to naj bo zapisano.

Moderator se vsem zahvali za sodelovanje in jim zaželi, da bi njihovo sodelovanje potekalo tako konstruktivno kot minulo srečanje; poslovi se s smiselnim sporočilom za prihodnost, četudi morda ni šlo vse po načrtih.

